

1. Bundu-masker van de Bassa, h 30 cm

De Bassa

door Siegfried Wolfram

Een kustvolk in Liberia

Van de veertiende tot en met de zestiende eeuw leidden onderlinge machtsstrijd en de uitbreiding van de koninkrijken Mali en Songhay tot meerdere volksverhuizingen, die hele bevolkingsgroepen vanuit het binnenland tot aan de kust van Guinee voerden. Zo bereikten de Kruan- en vooral de Mende-sprekende volkeren het gebied van het huidige Liberia.

De Bassa, of eigenlijk een ondergroep daarvan, de Maabahn, bereikten het schiereiland tussen de oceaan en de monding van de Mesurado River, (zie afb. 3) wat nu de hoofdstad Monrovia is. Daar troffen ze een ander volk, de De. Ze verspreidden zich langs de kust en leefden

samen met de Kru, die afzonderlijke dorpen gesticht hadden. Ze splitsten zich in twee groeperingen: de kust-Bassa, en de bush-Bassa. De kust-Bassa kwamen al vroeg in contact met Europeanen. Later ook met de Americo-Liberianen (vrijgemaakte slaven uit de USA), die aan de St. John River (oostelijk

van de Mesurado River), midden in Bassa-land enkele nederzettingen gebouwd hadden: Hartford, Fortsville, Edina en Buchanan. De bush-Bassa daarentegen, die in de ontoegankelijke oerwoudgebieden leefden, hadden van die ontwikkelingen nog lange tijd geen weet.

3. Boven: Google-print van de hoofdstad Monrovia aan de monding van de Mesurado River, vestigingsplaats van de kust-Bassa.

2. Links: Masker met korfje, waarmee het op het hoofd wordt gedragen. h 19 cm.

4. Berichten-TamTam in een kustdorp bij War Town

5. Kookgedeelte in een hut met een rechthoekig grondplan

6. Bassa meisjes komen uit het 'gri-gri'bos van het Sande-geenootschap

Alle leden van zo'n geheim genootschap zijn gebonden aan een zeer strenge zwijgplicht. In vroeger tijd werd een overtreding hiervan zelfs met de dood bestraft.

7. Maskerdans in een dorp aan de Farmington River

Bassa-dorpen

Opmerkelijk in de Bassa-dorpen is, dat hier geen rechte weg doorheen liep. Dat was bewust zo aangelegd, om op deze manier eventuele aanvallers en spionnen in verwarring te brengen. Bijzonder was ook, dat de hutten en huizen hier meestal een rechthoekig grondplan hadden (afb. 4 en 5), terwijl een rond grondplan gebruikelijk was in de meestal ronde huizen van andere volkeren.

De reden daarvoor was de gehate huttenbelasting, die door de Liberiaanse regering geheven werd en die voor elk bouwsel apart werd berekend.

(Redactie: Voor een bewoonbaar vloeroppervlak van eenzelfde grootte heb je in een rechthoekig grondplan een kleinere lengte- X breedtemaat nodig dan voor een rond grondplan. Die kleinere maat was dus gunstig in de fiscale berekening).

8. Houten masker, h 25 cm, blz 67 Mario Meneghini

9. Houten masker, h 18 cm, blz 63

10. Houten masker, h 24 cm, blz 68

11. Masker met rituele beschildering, blz 84

Maskers bij de Bassa

Tot voor enkele decennia geleden waren de maskers van de Bassa vrijwel onbekend. Pas door een artikel in *African Arts*, geschreven door een Italiaanse verzamelaar^[2] die vele jaren in Liberia woonde, werd bekend dat de Bassa een heel eigen stijl in hun snijkunst hebben.

Karakteristiek voor de Bassa-maskers is de symmetrische rangschikking van prominente 'regels' in het haar (afb. 8 t/m 12), én het feit dat deze maskers op een rotan vlechtwerk werden vastgezet, waarmee ze schuin voor op het hoofd werden gedragen (afb. 2 pag. 29).

Doeken of een dichte sluijer van raffiavezels aan het masker bevestigd, onttrokken de drager aan het oog (zie afb. 7 pag. 31). Dit type masker wordt gedragen bij feesten, begrafenisrituelen en bij initiatiefeesten, maar een verdere sociale functie hebben ze niet. Oorspronkelijk mochten maskers die hoog in aanzien stonden niet gebruikt worden bij optredens in het openbaar, of slechts in afwezigheid van vrouwen en kinderen.

Miniatuurmaskers

Dit zijn de kleine drie tot acht cm hoge maskers (afb. 13, 14 en 15 op pag. 34), die in Liberia als paspoortmaskers bekend zijn. Ze hebben een soortgelijke functie als de miniatuur-maskertjes bij de Dan. Ze dienen vooral ter bescherming tegen onheil en boze geesten. Of ze bij de Bassa ook als herkenningsteken voor het Poro-genootschap gebruikt worden, is niet bekend.

Bundu-maskers

Dit zijn eenvoudige helmmaskers die in de initiatie kampen van Bassa meisjes (afb 6 pag.30) optraden en door 'ZO'- vrouwen gedragen werden. Zij traden als leidsters van deze gri-gri bush-scholen op.

Het Sande-genootschap ('bundu') heeft zich recent niet meer gemanifesteerd, waardoor slechts weinig exemplaren van helmmaskers (afb. 1 op pag 28) van de Bassa bekend zijn. Dit eenvoudige type masker van het Sande-genootschap kennen we ook bij de Vai en de Kpelle, terwijl het Bundu-masker bij de Mende juist vaak erg kunstig is uitgewerkt, met talrijke verschillende stijlelementen.

12. Masker met roodomrande ogen, blz 73

Doeken of een dichte sluijer van raffiavezels aan het masker onttrokken de drager aan het oog.

13, 14 en 15. Drie houten miniatuurmaskers, h 4,5 tot 8 cm

Achtergronden

Over de historische en mythologische achtergronden van het gebruik van maskers, en over de geheime genootschappen weten we slechts weinig, omdat de Bassa hier uiterst gesloten over waren. En daarom vind je in de literatuur over de geheime genootschappen steeds weer uitspraken, die elkaar tegen spreken. Alle leden van zo'n geheim genootschap zijn gebonden aan een zeer strenge zwijgplicht. In vroeger tijd werd een overtreding hiervan zelfs met de dood bestraft.

Betrouwbare gegevens blijven dus zeer schaars. Esther Warner, een Amerikaanse, die met haar man in de veertiger jaren op de Firestone-plantage leefde, berichtte in haar boek *New Son in a Strange Land* ^[1] over een transitiefeest van Bassa meisjes, die uit een gri-gri bushkamp thuiskwamen. Daarbij danste een 'ZO'-vrouw met een

Bundu masker. Maar in haar boek noemde ze het Sande-genootschap niet bij naam.

Maar zo weten we bijvoorbeeld wel, dat de Kpelle buurstam zich pas laat aansloot bij het Poro-genootschap.

Siegfried Wolfram

Siegfried Wolfram woonde en werkte van 1960 tot 1980 als architect en aannemer in Liberia. Hij schreef in 2012 het boek *Liberia-Kultur-Kunst-Handwerk*, dat hij in eigen beheer uitgaf. Het boek kost € 30,- plus verzendkosten. Mail daarvoor naar sigiwolfram@aol.com

Dit artikel verscheen eerder in de Duitse taal in *Kunst & Kontext* 2012/3 blz 50 Overgenomen met toestemming en met een enkele aanvulling van de schrijver. Vertaling door Marchinus Hofkamp

Literatuur

- [1] Warner Dendel, Esther - *New Song in a Strange Land* 1948, Liberia
- [2] Dorsinville, Roger / Meneghini, Mario - *The Bassa Mask - a stranger in the house*, *Ethnologische Zeitschrift Zürich*, 1973, nr 1, blz 5-53
- [2] Meneghini, Mario - *The Bassa Mask*, *African Arts Vol. VI, No. 1* (Autumn 1972) O p. 47.
- [2] Meneghini, Mario - *Collecting African Art in Liberia and Neighboring Countries* 1963-1989

Lijst van Bassa afbeeldingen

- 1. Collectie Jäger, Bernhard
- 2, 7 t/m 12 Collectie Meneghini, Mario^[3]
- 4, 5, 6, 7, 13, 14, 15 - Foto's en collectie Wolfram, Siegfried